

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในพระไตรปิฎกอันเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้านั้น เป็นคำสอนเป็นไปเพื่อความดับทุกข์ แต่การที่สรรพสัตว์ทั้งหลายยังเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสารอยู่ร่ำไป เนื่องมาจากยังไม่เข้าใจในหลักธรรมคำสอนที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ จึงต้องมีการก่อกิเลสตัณหาให้มีเชื้อในการเวียนว่ายตายเกิดเสวยทุกข์โดยไม่มีที่สิ้นสุด โดยความทุกข์นั้นเกิด ๒ ทาง คือกายิกทุกข์ คือทุกข์ทางกายหรือทุกข์ประจำสังขารทั่วไป และเจตสิกทุกข์ คือทุกข์ทางใจ ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าทุกข์จากขันธ ๕^๑ หมายถึงเมื่อมีขันธ ๕ จึงต้องแบกภาระหนัก ยิ่งถือภาระหนักยิ่งพบแต่ความทุกข์ แต่ถ้ารู้จักวาง สละทิ้งของหนัก และไม่หยาบฉวยของหนักอันอื่นมาอีก สามารถตัดตัณหาทั้ง ๓ อย่าง คือ กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหาได้ ย่อมหมดความทุกข์คือดับเบญจขันธได้สิ้นเชิง ซึ่งมีพระดำรัสที่พระพุทธองค์ตรัสยืนยันว่า

ภราตา หเว ปญจกชนธา	ภราตาโร จ ปุคฺคโล
ภราทานํ ทุกฺขํ โลเก	ภราตนิเกเขปนํ สุขํ
นิกฺขิปปิตฺวา ครุ ภารํ	อญฺญํ ภารํ อนาทิย
สมฺมุตฺตํ ตณฺหํ อพฺพยุห	นิจฺฉาโต ปรินิพฺพุโต ^๒

ขันธ ๕ ชื่อว่าภาระแล และผู้แบกภาระคือบุคคล เครื่องถือมั่นภาระ เป็นเหตุนำมาซึ่งความทุกข์ในโลก การวางภาระเสียได้เป็นสุขบุคคลวางภาระหนักเสียได้แล้ว ไม่ถือภาระอื่น ถอนตัณหาพร้อมทั้งมูลรากแล้ว เป็นผู้หายหิว ดับรอบแล้ว

ตามพระพุทธดำรัสนี้ ตรัสถึงการกำจัดทุกข์ ซึ่งพระพุทธองค์ตรัสแนวทางไว้ให้พิจารณา ด้วยปัญญาของผู้ปฏิบัติตามที่มิจิตประกอบด้วยความเชื่อ (ศรัทธา) แต่พระพุทธองค์ไม่ทรงให้เชื่อ

^๑ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๘๙.

^๒ ดูรายละเอียดใน ส. ขนฺธ. (บาลี) ๑๗/๕๓/๓๓, (ไทย) ๑๗/๕๓/๒๕.

โดยตรง มีตัวอย่างที่พระพุทธองค์ตรัสให้สาธุการแก่พระสารีบุตรว่า “ดูกรสารีบุตร เธอเชื่อหรือว่า สัทธินทรีย์ที่บุคคลเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมหยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นเบื้องหน้า มีอมตะเป็นที่สุด วิริยินทรีย์ ฯลฯ ปัญญินทรีย์ที่บุคคลเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมหยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นเบื้องหน้า มีอมตะเป็นที่สุด. ท่านพระสารีบุตรกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในเรื่องนี้ ข้าพระองค์ไม่ถึงความเชื่อต่อพระผู้มีพระภาคว่า สัทธินทรีย์ ปัญญินทรีย์ อันบุคคลเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมหยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นเบื้องหน้า มีอมตะเป็นที่สุด.”^๓

หลักฐานดังกล่าวมานี้ แสดงให้เห็นว่าหลักธรรมคำสั่งสอนที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์นั้น เป็นเพียงทฤษฎีหรือเป็นเป็นแผนที่ให้เป็นทางเดินเท่านั้น ดังนั้น ความเชื่อและความสนใจในการปฏิบัติธรรมของผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎกนี้ จัดเป็นอุปายหรือจัดเป็น อารมณ์เบื้องต้นอย่างหนึ่งสามารถทำให้กายผู้สวดสาธยายสงบระงับแล้วเสวยความสุข จิตของผู้สวดสาธยายมีความสุขย่อมตั้งมั่นอันเป็นแดนแห่งวิมุตติ ดังในพระไตรปิฎกตอนหนึ่งว่า “ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก พระศาสดาหรือเพื่อนสพรหมจารีองค์ใดองค์หนึ่งซึ่งควรแก่ตำแหน่งครู หาได้แสดงธรรมแก่ภิกษุไม่เลย แต่เธอกระทำการสาธยายธรรมตามที่ได้ฟังได้เรียนไว้แล้วโดยพิสดาร ภิกษุนั้นย่อมรู้แจ้งอรรถรู้แจ้งธรรมในธรรมนั้น โดยอาการที่ตนกระทำการสาธยายนั้น ความปราโมทย์ย่อมเกิดแก่เธอผู้รู้แจ้งอรรถ รู้แจ้งธรรม ความอิมใจย่อมเกิดแก่เธอผู้ปราโมทย์แล้วกายของเธอผู้มีใจประกอบด้วยปีติ ย่อมสงบระงับ เธอผู้มีกายสงบระงับแล้วย่อมเสวยความสุข จิตของเธอผู้มีความสุข ย่อมตั้งมั่น นี่แดนวิมุตติ”^๔ และเป็นอุปายหรืออารมณ์ของการปฏิบัติสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน หรือเรียกอีกอย่างว่าเป็นการปฏิบัติธรรมแบบสมถยานิก ได้แก่ การปฏิบัติกรรมฐานโดยใช้สมถนาหนำแล้วใช้วิปัสสนาตามหลัง ที่สามารถให้ผู้ปฏิบัติได้อุบิสัยแห่งมรรค ผล นิพพานได้

ที่เป็นสมถกรรมฐานนั้น คือเมื่อขณะสวดสาธยายสติกำกับอยู่กับ พุทธานุสสติ ธัมมานุสสติ และสังฆานุสสติ ให้ตั้งมั่นเป็นเอกัคคตาอยู่กับการสาธยายเป็นปัจจุบันอารมณ์ โดยไม่มีเรื่องอดีตและอนาคตมาปรุงแต่ง ทำให้ผู้สวดสาธยายรวมจิตประคองจิตไม่ให้เกิดไปในอกุศลจิตได้ทุกขณะที่สวดสาธยายไป สามารถเป็นอุปจารสมาธิ คือสมาธิจวนจะแน่วแน่ เป็นเพียงทำให้กิเลสมีนิวรณ์เป็นต้น ระงับ ก่อนจะเป็นอัปนาสมาธิ คือสมาธิแน่วแน่ จิตตั้งมั่นสนิท เป็นสมาธิในฉาน^๕

^๓ ดูรายละเอียดใน สัง. มห. (แปล) ๑๙/๒๔๐/๙๘๔-๙๘๖.

^๔ ดูรายละเอียดใน ที. ปา. (แปล) ๑๑/๒๐๕/๓๐๒.

^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐,

ส่วนที่เป็นวิปัสสนากรรมฐานนั้น หลังจากสวดสาธยายพระไตรปิฎกเสร็จแล้วมีการปฏิบัติกรรมฐานด้วยอิริยาบถนั่งและมีการแปลสรุปใจความในบางเรื่อง เช่น เรื่องในอนัตตลักขณสูตร เป็นต้น ให้เข้าใจถึงขั้น ๕ ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ มันไม่เพียง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เป็นต้น หรืออธิบายเรื่องขั้น ๕ ให้ละเอียดขึ้นโดยใช้หลักสติปัฏฐาน ๔ คือกาย เวทนา จิต และธรรม จนสามารถรู้เห็นพระไตรลักษณ์ปรากฏขึ้น ดังที่พระบรมศาสดาตรัสไว้ว่า “ภิกษุชื่อว่า เป็นผู้ตามพิจารณาเห็นกายในกายภายในอยู่บ้าง ย่อมเป็นผู้ตามพิจารณาเห็นกายในกายภายนอกอยู่บ้าง ย่อมเป็นผู้ตามพิจารณาเห็นกายในกายทั้งภายในทั้งภายนอกอยู่บ้าง ย่อมเป็นผู้ตามพิจารณาเห็นความเกิดขึ้นเป็นธรรมดาในกายอยู่บ้าง ย่อมเป็นผู้ตามพิจารณาเห็นความดับไปเป็นธรรมดาในกายอยู่บ้าง ย่อมเป็นผู้ตามพิจารณาเห็นทั้งความเกิดขึ้นทั้งความดับไปเป็นธรรมดาในกายอยู่บ้าง อีกอย่างหนึ่ง สติของเธอที่ตั้งมั่นอยู่ว่า กาย เวทนา จิต ธรรมมีอยู่ ก็เพียงสักว่าอาศัยระลึกเท่านั้น เธอเป็นผู้อันค้นหาและทิวี่ไม่อาศัยอยู่แล้วและไม่ถือมั่นอะไร ๆ ในโลก”^๖

การปฏิบัติธรรมผู้ปฏิบัติสามารถจัดกิเลสได้และพ้นจากทุกข์โดยสิ้นเชิง ประการแรกผู้ปฏิบัติธรรมต้องเกิดความเชื่อในการปฏิบัติวิปัสสนาอย่างจริงจัง ว่าเป็นทางหลุดพ้นอย่างแท้จริง พระพุทธองค์ตรัสไว้ใน การปฏิบัติวิปัสสนาว่า การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาอาจส่งผลให้บรรลุนานาคามีผลหรืออรหัตผลภายใน ๗ วัน เป็นอย่างเร็ว จึงทำให้เกิดศรัทธาอันเป็นเหตุให้พากเพียรปฏิบัติธรรมตามแนวทางแห่งสติปัฏฐาน ๔ ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนามีหลักธรรมอยู่ข้อหนึ่งซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ผู้ปฏิบัติปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาได้ผลอย่างรวดเร็ว คือศรัทธาซึ่งอยู่ในธรรมหมวดปธานียะหรือองค์ของผู้มีความเพียร ๕^๗ พระพุทธองค์ตรัสรับรองไว้ว่าหากผู้ใดประกอบไปด้วยปธานียะหรือองค์ของผู้มีความเพียรโดยระบุถึงผู้ที่มีปัญญาแก่กล้าว่า ผู้ที่ได้รับการสั่งสอน (จากพระพุทธองค์) ในยามเย็นจักบรรลุธรรมพิเศษในยามเช้า^๘

การสวดสาธยายพระพุทธรวณะหรือพระบาลี จึงนับเป็นกิจอัน สำคัญอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา เรียกว่า คันถธุระ ดังปรากฏในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา คือ อตตโน ปณฺณานุรูปเณเอกํ วา เทว วา นิกาเย สกถํ วา ปน เตปิฏกํ พุทฺธวณํ อุกคณฺหิตวา ตสฺส ธารณํ กถนํ วาจนนฺติ อิํทํ คนฺถธุโร นาม^๙ การเรียนพระพุทธรวณะ คือ พระไตรปิฎก หนึ่งนิกายบ้าง สองนิกายบ้าง หรือทั้งหมด ทรงจำไว้ กล่าวบอก ตามสมควรแก่ปัญญาของตน ชื่อว่า คันถธุระ

^๖ ดูรายละเอียดใน ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๗๓/๓๐๑.

^๗ ดูรายละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๖/๓๑๗.

^๘ ดูรายละเอียดใน ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๔๔/๔๑๗.

^๙ ธป.อญ. (บาลี) ๑/๔

หลังจากพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระอรหันต์ทั้งหลายมีพระมหากัสสปะ เป็นต้น ได้ทำการประชุมสงฆ์รวบรวมพระธรรมวินัยไว้เป็นหมวดหมู่ ที่เรียกว่า สังคายนา พระอรหันต์และพระสาวกต่าง ๆ ในยุคนั้นต่างจดจำธรรมวินัยไว้ด้วยระบบมุขปาฐะ จนพระไตรปิฎกได้รับการบันทึกเป็นอักษรลงในใบลานมีพัฒนาการเรื่อยมาตามลำดับ การสวดสาธยาย เป็นธรรมเนียมที่ได้รับการปฏิบัติสืบทอดกันมาตามลำดับ เมื่อมีทายกทายิกานิมนต์พระสงฆ์ไปในงานต่าง ๆ อันเป็นมงคลบ้าง อวมงคลบ้างพระสงฆ์จะประกอบศาสนพิธีด้วยการสวดสาธยายมนต์ ซึ่งเรียกว่า เจริญพระพุทธมนต์ (ในงานมงคล) และสวดพระพุทธรูปมนต์ (ในงานอวมงคล) หรือที่เรียกว่า “พระปริตร” จนกระทั่งปัจจุบัน จึงอาจกล่าวได้ว่า การสวดพระปริตร คือ การสวดสาธยายพระไตรปิฎกบางพระสูตร มีการนิมนต์พระสูตรมาสวดสาธยายเนื่องในวาระพิเศษต่าง ๆ จนมีโครงการสวดสาธยายพระไตรปิฎกปรากฏอย่างแพร่หลาย ในขณะเดียวกันก็มีการจัดกิจกรรมขึ้นในวัดต่าง ๆ มีพุทธศาสนิกชนเข้าร่วมเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ

วัดไร่เกะต้นสำโรง ตั้งอยู่หมู่ที่ ๔ ตำบลพระประโทน อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม จัดโครงการสวดสาธยายพระไตรปิฎก ตั้งแต่ปี ๒๕๕๔ เป็นต้นมา ได้จัดกิจกรรมนี้ต่อเนื่อง เป็นประจำทุกวัน ระหว่างเวลา ๑๘.๐๐ – ๒๑.๐๐ น. มีผู้สนใจเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ ผู้ศึกษาวิจัยพิจารณาเห็นว่า ควรมีการศึกษาศรัทธาและความสนใจในการปฏิบัติธรรมของผู้สวดสาธยาย พระไตรปิฎก อันจะเป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนาปรับปรุงโครงการให้มีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ของการสวดสาธยายพระไตรปิฎก

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าวมา ผู้วิจัยมีความมั่นใจอย่างยิ่งว่าความเชื่อและความสนใจในการปฏิบัติธรรมของผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก จะสามารถทำให้ทุกข์หมดไปหรือเบาบางลงไปได้ และในที่สุดก็สามารถทำมรรค ผล นิพพาน ให้แจ้งได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาว่าความเชื่อและความสนใจในการปฏิบัติธรรมของผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก เพื่อจะได้เป็นข้อมูลศึกษาและปฏิบัติในวงวิชาการต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความเชื่อและความสนใจในการปฏิบัติธรรมของผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกะต้นสำโรง

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาปัญหาข้อเสนอแนะและอุปสรรคในการสร้างความเชื่อและความสนใจในการปฏิบัติธรรมของผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกะต้นสำโรง

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ ความเชื่อและความสนใจในการปฏิบัติธรรมของผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกะตันสำโรง เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ ปัญหาข้อเสนอแนะและอุปสรรคในการสร้างความเชื่อและความสนใจในการปฏิบัติธรรมของผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกะตันสำโรง เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑. ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คัดเลือกโดยวิธี สุ่มแบบเจาะจงจากกลุ่มประชากร คือ ผู้ที่เข้าร่วมพิธีสวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกะตันสำโรง แบ่งเป็นเพศชาย ๒๗ คน และเพศหญิง ๑๒๔ คน รวมจำนวนทั้งสิ้น ๑๕๑ คน

๒. ด้านเนื้อหา งานวิจัยนี้กำหนดศึกษาความเชื่อและความสนใจในการสวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกะตันสำโรง โดยแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านความเชื่อ ๒) ด้านการเข้าร่วมกิจกรรม ๓) ด้านการปฏิบัติสมาธิภาวนา และ ๔) ด้านความพึงพอใจโครงการ

๓. ขอบเขตด้านพื้นที่ เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เข้าร่วมพิธีสวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกะตันสำโรง ตำบลพระประโทน อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

๔. ขอบเขตด้านระยะเวลา เก็บรวบรวมข้อมูลในระหว่างวันที่ ๑-๕ ธันวาคม ๒๕๕๗

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ ผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกะตันสำโรง มีความเชื่อและความสนใจในการปฏิบัติธรรมอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด

๑.๕.๒ ผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกะตันสำโรง ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน ย่อมมีความเชื่อและความสนใจในการปฏิบัติธรรมแตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์ที่ใช้เฉพาะในการวิจัย

ความเชื่อและความสนใจ หมายถึง ความมีเหตุมีผล มั่นใจในหลักที่ถือและในการดีที่ทำ^{๑๐} ในงานวิจัยนี้หมายถึง ความเชื่อและความสนใจในการปฏิบัติธรรมของผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกะตันสำโรง

^{๑๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๗๔.

สวดสาธยาย หมายถึง การท่อง, การสวด ในงานวิจัยนี้หมายถึง การสวดสาธยาย พระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกะต้นสำโรง

การปฏิบัติธรรม หมายถึง การปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ การให้ทาน รักษาศีล และเจริญจิตตภาวนา

วัดไร่เกะต้นสำโรง หมายถึง วัดไร่เกะต้นสำโรง ตำบลพระประโทน อำเภอมะนัง นครปฐม จังหวัดนครปฐม

พระไตรปิฎก หมายถึง คัมภีร์หลักของพระพุทธศาสนาที่รวบรวมคำสอนของพระพุทธเจ้าและพระสาวก ถือเป็นหลักฐานชั้นปฐมภูมิของพระพุทธศาสนา ในงานวิจัยนี้หมายถึง หนังสือคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับที่วัดไร่เกะต้นสำโรง ตำบลพระประโทน อำเภอมะนัง นครปฐม จังหวัดนครปฐม ใช้ในการสวดสาธยาย

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบศรัทธาและความสนใจในการปฏิบัติธรรมของผู้สวดสาธยาย พระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกะต้นสำโรง

๑.๗.๒ ทำให้ทราบปัญหาข้อเสนอแนะและอุปสรรคในการสร้างศรัทธาและความสนใจในการปฏิบัติธรรมของผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกะต้นสำโรง